

Сокоринський В.О.

**ЛІВІ РУХИ В ЄВРОПІ ТА В УКРАЇНІ:
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

Стаття присвячена аналізу тенденцій розвитку лівих рухів в країнах Європи та в Україні. Розглянуто причини кризи популярності лівої ідеології в 90-ті роки та простежено її розвиток на рубежі ХХІ століття. У статті визначені основні риси та особливості трансформації сучасних лівих рухів, простежено динаміку електорального запиту на них. В статті проаналізовано парламентську та позапарламентську діяльність лівих політичних сил як країн Європи, так і України. Автором визначено основні тенденції розвитку лівих рухів в Європі та в Україні.

Ключові слова: *ліві, лівий рух, електорат.*

Постановка проблеми. В ХІХ ст. соціалістична ідея отримала значну популярність. Її розвивали засновники соціальних вчень, які визначали в якості ідеалу громадсько-політичного розвитку суспільство, що засноване на принципах егалітаризму, справедливості та свободи. Автори посилалися на працю французького філософа П'єра Леру (1797-1871) – «Індивідуалізм та соціалізм», в якій було вперше використано термін «соціалізм» (1834) для пояснення соціально-економічної доктрини, яка прагне побудови суспільного ладу на основі громадської власності та громадського контролю над процесами управління цією власністю.

Перші послідовники соціалістичної ідеології виступили із критикою ідеї вільного ринку як механізму соціального розвитку. Вони висували колективізм та егалітаризм на противагу індивідуалізові з характерними для нього принципами елітизму та вільного підприємництва. Послідовники соціалізму акцентували при цьому на потребі звільнення суспільства від соціального суперництва, яке розвивається в умовах ринкової конкуренції; від

можливостей для експлуатації людини в умовах відсутності в неї засобів виробництва; від державно-монополістичного стилю олігархічної економіки, який формується в умовах капіталістичного типу господарювання і унеможливорює вільну соціальну конкуренцію, посилюючи соціальну нерівність і пригніченість.

Згодом, протягом ХХ століття соціалістична ідея отримала різні версії розвитку, серед яких: марксизм-ленінізм, демократичний соціалізм, соціал-демократизм, лібертарний соціалізм, муніципальний соціалізм, релігійний соціалізм (ісламський, християнський, буддистський), арабський соціалізм, соціалізм з національною специфікою (китайський соціалізм), націонал-соціалізм.

Намагання систематизувати та узагальнити соціалістичні вчення демонстрували міжнародні Інтернаціонали та, власне, рух, щодо їх існування. Слід вказати на історичний шлях розвитку «інтернаціонального» руху, а саме на існування Першого міжнародного інтернаціоналу робітників (1864-1876 рр.), Сент - Ім'єнського анархістського Інтернаціоналу (1872-1877 рр.), Другого Інтернаціоналу робочих партій (1889-1914 рр.), Віденського (Двох-з-половинного) Інтернаціоналу ліво-соціалістичних партій (1921-1923 рр.), Третього Комуністичного Інтернаціоналу – «Комінтерну» (1919-1943 рр.), Четвертого Троцькістського інтернаціоналу (з 1938 р.), Четвертого Інтернаціоналу (з 1993 р.), а також Соціалістичного інтернаціоналу, Центристського демократичного інтернаціоналу, Інтернаціоналу спротиву та ін. До речі, Соціалістичний інтернаціонал, сьогодні, – це міжнародна неурядова соціал-демократична організація зі штаб-квартирою у Лондоні. Організація виникла ще у 1864 р., а була відновлена у 1951р. у м. Франкфурт-на-Майні у Німеччині. Тоді 34 соціалістичні та соціал-демократичні партії Європи вирішили поновити інтернаціональний рух, який сьогодні включає 156 партій з 126 країн світу. Слід зазначити і те, що представники цього інтернаціоналу займають почесні

міжнародні посади. Зокрема, Президент Соціалістичного інтернаціоналу в 1999-2005 рр. Антоніо Гутерріш в 2017 р. був обраний Генеральним Секретарем ООН. А сучасний голова Інтернаціоналу – Георгіос Папандреу з 2009 до 2011 рр. займав посаду прем'єр-міністра Республіки Греції. Одночасно, слід зазначити, що Україна в цьому Інтернаціоналі не є представленою і взагалі, сучасні вітчизняні представники лівої ідеї найчастіше ототожнюють себе із марксизмом-ленінізмом ХХ століття, в той час як представники європейського соціалізму об'єднуються на підставах багатовікової історії ідеології.

Отже, аналіз сучасних тенденцій розвитку лівих рухів в Європі та в Україні та їх порівняльний аналіз став *метою цієї статті*. Об'єктом аналізу у статті постає дослідження лівих рухів в Європі та в Україні. Предметом є дослідження тенденції розвитку сучасних лівих рухів в Європі та в Україні.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Сучасні дослідники, зокрема – В. Андрущенко, О. Бабкіна, М. Білецький, О. Волков, І. Гавриленко, О. Гарань, В. Горбатенко, Л. Дунаєва, Л. Нагорна, С. Остюченко, Є. Перегуда, О. Стаценко, М. Томенко, В. Якушик – присвятили свої праці розвитку лівих ідеологій, чим значно розширили межі української політологічної дискусії з цих питань.

Виклад основного матеріалу. Більшість дослідників виділяють три домінантні ідеологічні напрямки лівої ідеології :

1) пострадянський марксизм-ленінізм та сталінізм, що включає єврокомуністів і представників «Четвертого інтернаціоналу» (Ален Кривін, Серен Сендергаард, Ерік Туссен, Алекс Каллініком, Кріс Харман, Джо Хігінс, Тед Грант, Пітер Тааф, Алн Вудс, Девід Норт);

2) соціал-демократія європейського зразка (Георгіос Папандреу, Луїс Аїяла, Колетт Авіталь, Ізабель Альєнде, Альфред Гузенбауер, Піа Локателлі, Еліо Ді Рупо, Мідзухо Фукусіма та ін.).

3) анархізм (Девід Гребер, Джефф Монсон, Мішель Онфре, Трой Саутгейт, Сергій Ярунський, та ін.).

Більшість дослідників доходять висновку, що сучасні ліві рухи переживають ідеологічну кризу. Це пов'язано з подіями кінця ХХ століття, коли в 1970-х – 1980-х роках предметом обговорення стали проекти та процеси «глобалізації». Тоді початок «глобальної революції» призвів до обговорення проблем «периферійного капіталізму», при якому уряди країн капіталістичного типу господарювання почали вирішувати питання щодо здешевлення виробництва шляхом створення мережевої системи національної промисловості за межами національних кордонів, з метою використання різниці в оплаті праці найманих працівників та зиску від втрати необхідності транспортувати природні ресурси з країн, які є їх постачальниками. Таке «підтягнення периферії», з одного боку, мало показати «солідарність» розвинутих країн з країнами «третього світу», країнами «що розвиваються». Створення підприємств, інвестиції в країни віддаленої периферії мали сприяти і демонструвати «універсальний» і «всебічний» розвиток. З іншого боку, ці заходи показали сучасний процес глобальної експлуатації на регіональному рівні, через здешевлення виробництва розвинутих західноєвропейських країн за рахунок «країн, що розвиваються».

Між тим, сам процес глобалізації призвів до революційних змін в соціальних структурах національних утворень. Традиційна промислова електоральна база, на яку спирались представники лівих партій та організацій почала розмиватися, втрачаючи національну специфіку, утворюючи міграційні ланцюги в країнах торгівельно-промислової поза-національної «глобалізованої» мережі.

Ця зміна соціального складу Західної Європи спонукала ліві партії до зміни філософії і тактики «ведення ідейного спротиву». Партії почали розвивати ідеї антиглобалізму, альтерглобалізму, а також посилювати участь в парламентах різних рівнів (локальних, національних, регіональних).

Втім, послаблення лівої ідеології пов'язане і зі змінами політичного порядку

– падінням «берлінської стіни» в 1989 р. та розламом комуністичного простору в 1991 р. Ідеї вільної конкуренції та вільного ринку призвели до нівеляції лівих ідей «рівності», «соціальної справедливості», «державної підтримки». До того ж переоцінка подій ХХ століття призвела до розколу в лівому русі. Дискурс щодо подальшого «третього шляху» призвів до виникнення течій: «нові», «оновленні», «старі» ліві. Це не могло не позначитися на кризі всієї ідеології та не призвести до втрати її популярності.

Між тим населення країн «пострадянського простору» лише формує новий тип господарювання, переосмислює події соціально-економічної та політичної історії ХХ століття, отримує новий досвід існування та виживання в умовах зростання глобальної соціально-економічної конкуренції. За думкою лівого дисидента Бориса Кагарлицького попит на соціалістичну думку лише зростає. Він зазначає: «...об'єктивний попит на ліві ідеї і політику зростає всюди в Європі протягом 90-х років. Перемога капіталізму в Східній Європі, яка здавалася зовсім безперечною на початку 90-х, до кінця десятиліття стала викликати сумніви. Захід пережив масові виступи трудящих, а в країнах Третього світу невдоволення сформованим порядком призвело до насильства» [8].

Так, соціал-демократи в Скандинавських країнах, хоча і втрачали владу, проте швидко її повернули. У Швеції соціал-демократи вже в середині 90-х років стали провідною партією, маючи більшість. В Італії в середині 1996 р. більшість у парламенті та сенаті отримала лівоцентристська партія «Оливкове дерево». Коаліція лівих сил вперше в історії країни опинилась при владі. В 1997 р. у Великобританії до влади прийшли лейбористи із великим відривом від консерваторів. У 1992 р. разом із підписанням Маастрихтського договору в Європі була створена міждержавна європейська партія, яка об'єднала ліві партії Європейського союзу – Партія європейських соціалістів (*Party of European Socialists (PES)*, включає 33 європейські партії). Розуміючи важливість кооперації та

солідарності, європейські партії продовжували підтримувати держави союзного масштабу.

В Україні на перших парламентських виборах ліві партії дістали значної електоральної підтримки. Ще в 1993 р. було зафіксовано участь КПУ в установчому з'їзді федерації комуністичних партій на пострадянському просторі – в з'їзді «Союзу комуністичних партій – Комуністична партія Радянського Союзу (СКП-КПРС)». Вже в 2009 р. на конференції лівих сил України були представлені Комуністична партія України, Союз лівих сил, партія «Справедливість», Соціалістична партія України, партія «Велика Україна», Соціал-демократична партія України (об'єднана), та інші. Втім, подальший політичний процес продемонстрував втрату правлячої позиції лівої ідеології в Україні внаслідок не лише ідеологічної кризи, але і внаслідок втрати довіри електорату до лідерів лівих партій. Так, голова Незалежної профспілки гірників України Михайло Волинець вказував, що «спираючись суто на ідеологію, ліві партії України могли б стати впливовими. Однак замість розвитку вони вибрали тимчасові вигоди, чим й дискредитували себе і свої погляди» [14].

Прийняття в 2015 р. закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» поставило крапку в можливостях комуністичної партії до мобілізації лівого електорату, потенціал якого прагне консолідувати створене у 2015 р. об'єднання лівих партій – «Ліва опозиція» (до складу входять: КПУ, ПСПУ, Робітнича партія України, Слов'янська партія України, партія «Нова держава», партія «Київська Русь» та ін.); Союз Лівих Сил, що висунув програму «Ліва альтернатива»; «Блок Лівих Сил України»; партія «Соціалісти».

Останні вибори до Верховної Ради України продемонстрували дуже низьку підтримку з боку електорату лівих сил, але із погіршенням економічних показників і зменшенням реального споживчого кошику

громадян попит на «антисистемну» ідеологію може стати актуальним [1].

Втім, розгляд діяльності сучасних лівих рухів України доводить їх «тенденційність» та «архаїчність». Замість продукування нових ідей вони акцентують на історичних подіях ХХ століття та апелюють до ностальгічних настроїв за «радянським минулим». На погляд М.В. Примуша сутність тенденцій розвитку лівих партій проявляється в наступному: «з одного боку, вони демонструють спадкоємність ідей Маркса, а з іншого — ...залишаються лише силою «протестного електорату»...» [20, с.199].

Прихильники лівих рухів в Україні вказують, що неоліберальні реформи в Україні призвели до:

1) ліквідації диверсифікованої економіки країни через процеси входження в систему глобалізованого ринку;

2) прийняття правил СОТ та ГАТТ, що унеможливило підтримку вітчизняного виробника та державний протекціонізм внутрішньої економіки;

3) до втрати економічної потужності через масову еміграцію кваліфікованої робочої сили та брак інвестицій у запровадження нових технологій праці;

4) до здешевлення вітчизняної робочої сили;

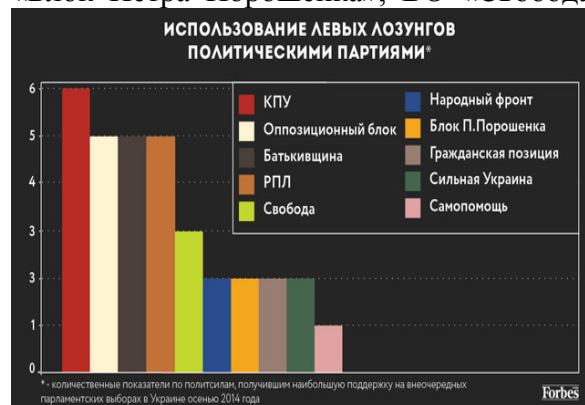
5) до революції у системі соціальних відносин, адже елітарні ідеї неолібералізму запровадили нову систему цінностей та «соціальних сходинок».

Крім того, ліві рухи України орієнтуються на такі політичні кроки як зупинення бойових дій на Донбасі; налагодження відносин з країнами пострадянського простору; збереження нейтрального статусу України.

Діяльність представників цієї ідеології різко критикує В. Портников, який вважає, що на даний момент Україна немає сучасного лівого руху: «можу сказати, що в Україні справжні ліві партії були знищені більшовизмом. Це українські соціалісти-революціонери часів Винниченка та Петлюри, українська комуністична партія боротьбистів. Після цього ніякого лівого руху в Україні не було. Його тільки

належить створювати в умовах суверенної держави» [11].

Вочевидь, соціально-економічна та політична кризи останніх років можуть стати мотивом популяризації лівих рухів. Поки що ж, активно маніпулюють лівими ідеями та закликами партії та блоки правого політичного флангу країни – «Народний фронт», ВО «Самопоміч», ВО «Батьківщина», «Сильна Україна», Радикальна Партія Олега Ляшко, Опозиційний блок, «Громадська позиція», «Блок Петра Порошенка», ВО «Свобода».

(Мал.1)

Так, за аналізом «Forbes Україна» було встановлено, що «про соціальну рівність згадує з вказаних партій ВО «Батьківщина». Ставку на «соціальні групи» роблять ВО «Батьківщина», РПЛ, Опозиційний блок. «Соціальні гарантії» і «соціальний захист» є предметом обговорення усіх партій окрім ВО «Самопоміч». «Соціальну справедливість» визначають пріоритетом ВО «Батьківщина», РПЛ, Опозиційний блок, Блок Петра Порошенка. Ліві ідеї в економіці в різній мірі присутні в програмних положеннях ВО «Свобода», РПЛ, «Сильної України» [9].

Слід також зазначити, що через прагнення українських партій до акумуляції якнайбільшої кількості електорату проблемою стала їхня відмова від ідеологічних маркерів на користь тактики «catch all party» («партії хапай усіх»), а це обумовлює маніпулювання «універсальними» гаслами на кшталт гасла демагогів: «За всезагальний добробут». «Інтер-класові» партійні організації у власній боротьбі за кількість електорату, а відтак – за владу, не обтяжують себе

«ідейними забобонами» чи «соціальною орієнтацією» і, взагалі, «програмною боротьбою». В країні відсутнє поняття «програмних суперечок», відсутні «програмні баталії» напередодні виборів. Вони замінені війною «приватних компроматів».

Відтак, політичні партії, представлені у VIII парламентському скликанні (з 2014 р.) на час виборів до програмних документів включили значну кількість ліво-спрямованих гасел.

Найпотужніша правоцентристська політична сила сьогодні Блок Петра Порошенка «Солідарність» в назві має один з головних лозунгів соціалістичного напрямку, а саме «Солідарність», змістовне значення якого визначено у програмі блоку так: «Солідарність – це постійна готовність громадян до дії на захист своїх прав та свобод» [22, с. 3]. Отже йдеться про «солідарність в мобілізації до активних дій». Втім, тут нічого не сказано про солідарність, скажімо, соціальну чи міжпоколінну, що могло б бути поясненням, наприклад, щодо запроваджені пенсійної реформи. Взагалі, ця програма може здивувати своїм синкретизмом, оскільки вміщує лозунги всебічного спрямування. Так, блок використовує такі гасла: «жити безбідно» («суспільство заможних людей»); «економіка вільної конкуренції» («спрощене оподаткування для малого та середнього бізнесу», «соціально відповідальний бізнес»); «державний соціальний захист найбідніших громадян»; «жити по-новому!» («свобода народу», «громадський контроль над владою», «децентралізація влади», «громадам більше прав та грошей», «Україна – унітарна, соборна держава»); «жити вільно» («вільно користуватися рідною мовою», «врахування специфіки кожного регіону», «зміцнення єдиного гуманітарного українського простору в мовно-культурній сфері, в освіті, в політиці історичної пам'яті», «дотримання прав національних меншин, особливо захист українців в Криму та кримських татар як корінного народу Криму»). Також, в програмі блоку містяться гасла щодо соціального

забезпечення громадян: «система соціального захисту має відображати запит суспільства на соціальну справедливість» [22, с. 19], «держава має створити умови для самореалізації молодих громадян» [22, с. 20].

«Народний фронт», представляючи неоліберальний стандарт («свобода підприємництва», «демонополізація економіки», «середній і малий бізнес – в авангард української економіки», «міжнародний план підтримки країни «План Маршалла для України»), теж не обійшовся без соціалістичних ідей – «середній клас – основа соціальної структури», «за двадцять років українських реформ – до першої двадцятки країн з Індексом людського потенціалу», «недопущення скорочення субсидій малозабезпеченим громадянам на оплату комунальних послуг», «доступність медичних послуг для громадян усіх регіонів», «європейські соціальні стандарти» (без розкриття), «державна підтримка меценатства, благодійного руху», «солідарність та соціальна відповідальність бізнесу», «особливий акцент на соціальній допомозі учасникам бойових дій» [23].

Консервативна партія християнських демократів – «Об'єднання «Самопоміч» в своїх програмних документах, зокрема, у Маніфесті та Програмі закликає кожного: «Будь собою – зберігай свою гідність !», «Співпрацюй, допомагай, бо в єдності – сила !», «Солідарність та приналежність через співпрацю, живий зв'язок із людьми», «Відповідальне життя – обов'язок кожного». При цьому, партія, на відміну від вищевказаних, демонструє найменший рівень запозичень від соціалістичної філософії. Соціальний пакет програми націлено на консолідацію середнього класу та інтелігенції і передбачає «підвищення оплати праці вчителя», «гарантування якості освіти через єднання науки, освіти ті бізнесу для стимулювання наукових досліджень» (замість *державного стандарту безоплатної гарантованої вищої освіти*), «грантова підтримка молодих науковців» (замість *державної підтримки*), «лібералізація податкового

законодавства щодо спонсорства та меценатства освіти, науки, культури і спорту», у медицині – «медичне страхування, адресна допомога, гідна винагорода за лікарську працю, додання ізоляції людям з обмеженими властивостями». Партія ставить не лише типові право-ліберальні цілі – «звільнення малого та середнього бізнесу від кріпацтва фінансово-промислових груп шляхом запровадження реальної антимонопольної політики», «створення привабливих робочих місць в регіонах..., збільшення експорту та імпортозаміщення», «високі технології, машинобудування та поглиблена переробка. Сировинна економіка як джерело економічного розвитку», але і право-радикальну мету – «Активна роль держави у світовій боротьбі за ресурси, інвестиції та ринки!» [24, С. 3].

Політична партія центристського соціал-демократичного спрямування – «Опозиційний блок» в своїй «Антикризовій програмі 11 кроків до миру та розвитку», визначає соціальні вимоги до держави і її владних органів, які можна кваліфікувати як «соціалістичний стандарт», наприклад: 7. «Захистити людей від кризи» («зупинити зубожіння населення», «провести індексацію зарплат і пенсій відповідно до рівня інфляції», «як мінімум вдвічі підняти прожитковий мінімум. Заморозити тарифи та ціни», «скасувати пенсійну реформу», «гарантувати повне фінансування соціальних пільг, пенсій та допомог»); 8. «Виконати зобов'язання держави перед людьми («гарантувати доступ до безкоштовних медичних та освітніх послуг. Забезпечити енергетичну безпеку та енергоефективність. Гарантувати тепло в будинках»); 9. «Подолати безробіття». Повернути роботу медикам, педагогам і соціальним працівникам. Забезпечити гідну зарплату тим, хто піклується про людей»; 10. «Стимулювати створення робочих місць» (До 25% зменшити єдиний соціальний внесок, скасувати військовий збір, ввести мораторій на ПДВ для аграріїв, а також на податкові зміни для малого і середнього бізнесу. Реалізувати державну програму відродження реального сектору національної економіки. Забезпечити

зниження процентної ставки для українських виробників. Гарантувати стабільність гривні) [17].

Високий рівень соціальної демагогії демонструє програма «Радикальної партії Ляшка», орієнтована на селянство, де ставиться за мету «створення суспільства рівних можливостей та всезагального добробуту»; «економічні реформи, заради відновлення національного виробництва, створення робочих місць, у першу чергу для молоді», «цільову грошову допомогу малозабезпеченим. Перегляд системи комунальних виплат»; «соціальний захист пораненим та їх родинам»; «заборона продажу землі, введення права оренди землі під контролем держави», «заборона іноземцям розпоряджатися чорноземами»; «створимо умови для легалізації українських заробітчан. В Україні більше ніколи не буде людей другого сорту. Ми будемо країною успішних людей»; «Сім'ї, в яких двоє дітей, визнають багатодітними і вони будуть отримувати допомогу»; «держава виділить на медицину в 10 разів більше ніж зараз – зробимо фельдшерсько-акушерський пункт в кожному селі» [18].

Політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» є майже першою партією за запозиченням лівих лозунгів. В програмі містяться розділи: «Перемога народовладдя», «Перемога справедливості», «Перемога єдності», «Перемога українського села», «Перемога високих соціальних стандартів та перспектив». Метою партії визнано встановлення «справедливої соціальної України». Прагнучі отримати підтримку від середнього класу та селянства партія проголошує за мету: «підтримку середнього класу», «заявний принцип відкриття власної справи», «мораторій на всі види перевірок середнього та малого бізнесу», «зменшення податків з малого та середнього бізнесу», «запровадження податку на розкіш», «ліквідацію диспропорцій у розмірах пенсій і встановлення стандартної пенсії в 65 % від середньомісячної зарплати». В розділі «Перемога Українського села» вказано гасла партії для «схоплення» сільського електорату: «ухвалити Закон, згідно якого

праця 2-х мільйонів самозайнятих селян в особистому господарстві буде зарахована до загального трудового стажу» [21].

Отже, технології політичної мімікрії вдали використовуються для мобілізації електорату правими політичними силами, збанкрутуючи потенціал лівого спектру організацій та рухів.

Європейські реалії формують іншу ситуацію для розвитку лівих політичних сил, аніж в Україні. Європейські ліві партії об'єднані в транснаціональні політичні партії, організації, альянси, за рахунок яких вони реалізуються в Європарламенті та національних парламентах і в яких відбувається діалог з вироблення ідеологічних засад створення соціально-політичної альтернативи правим ідеологіям.

Окрім раніше згадуваної партії європейських соціалістів та Соціалістичного Інтернаціоналу, існують також «Прогресивний альянс соціалістів і демократів» («Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D)»), «Європейські об'єднані ліві/ліво-зелені Півночі» («European United Left/Nordic Green Left (EUL/NGL)»), Європейські антикапіталістичні ліві («The European Anti Capitalist Left (EACL)»), партія «Європейські ліві» («European LEFT»), «Європейська партія зелених» («European Green Party» (EGP)) та «Північний альянс зелених та лівих» («Nordic Green Left Alliance (NGLA)»). Україна з них має лише представництво в «Європейській партії зелених», членом якої є «Партія Зелених України». Усі ці партії намагаються сприяти спільним політичним діям лівих сил в державах-членах ЄС, а також на загальноєвропейському рівні.

Так, наприклад, «Європейські об'єднані ліві/ліво-зелені Півночі» виступають за «надання нового імпульсу європейській інтеграції, який не можуть забезпечити ні праві сили, ні соціал-демократи»; «за нову аргументацію для захисту європейської соціальної моделі – серця європейської ідентичності»; за «звільнення процесу європейської інтеграції від Євро-атлантизму»; за «надання нового імпульсу антивоєнного

руху і руху опору неоліберальній глобалізації»; «проти підтримки військово-промислового комплексу (ВПК), переселенню військових сил в східні країни ЄС та розширення кордонів НАТО».

Співголова «Європейської партії Зелених» Моніка Фрассоні вказує, що їх партія виступає «...за відкрите, демократичне суспільство, де основні права людини будуть ефективно застосовуються та плекати пошану серед людей. Ми прагнемо до сталого розвитку із використанням поновлюваних джерел енергії, стале сільське господарство та суспільство, де робочі місця складають ядро економічного зростання» [32].

Європейська партія зелених (EGP, ЄПЗ) в своїй програмі має наступні шість позицій, а саме: 1) Зміна клімату та енергії (Climate change and energy); 2) Рівність та соціальна справедливість (Equality and Social justice); 3) Європа та демократія (Europe and Democracy); 4) Продовольство та сільське господарство (Food and Agriculture); 5) Новий зелений курс (Green New Deal); 6) Розширення прав і можливості молоді (Youth empowerment). Виходячи з цих цілей, Європейська партія зелених намагається сприяти повному переходу на альтернативні енергоносії в рамках ЄС: «Ми хочемо, щоб Європа, яка отримує 20% своєї енергії з поновлюваних джерел до 2020 року ми хочемо бачити зв'язування 2030 завдань по викидах вуглецю погодилися, і для Європи, щоб повністю покладатися на поновлювані джерела енергії до 2050 року» [29]. ЄПЗ бажають реформувати Дублінську конвенцію, сприяти встановленню дійсно справедливого суспільства, скороченню залежності від корисних копалин, газу, нафти. Партія підтримує гарантії прав молоді: «Ми вважаємо, що вік для голосування має бути знижено до 16 років на всіх виборах по всій Європі, щоб переконатися, що думки молодих громадян відображені. Ми хочемо надати молодим людям можливість працевлаштування, а також закріпити їх участь в житті суспільства» [34].

Європейські об'єднані ліві/ліво-зелені Півночі (EUL/NGL) в своїй програмі

вводять нове гасло лівих – «Austerity kills! («Авторитаризм вбиває!»). Замість авторитарності державної дії представники партії пропагують політику солідарності, за якої можна створювати нові робочі місця в рамках вже існуючої економічної системи. Партія пропагує опозицію доктрині «Європейської фортеці»; свободу пересування та використовує гасла: «Соціальна справедливість для всіх», «Трудові права вже зараз», «Сприяння миру в усьому світі» [33].

Найпотужніший серед ліво-орієнтованих партій в Європейському парламенті «Прогресивний альянс соціалістів і демократів» в своїй програмі також має загальноживані, стандартизовані лозунги та відповідні до них пояснення. Так, вони заявляють про кризу, що охопила Європейський союз. У програмі використовують гасла: «Робота та зростання замість жорстокої економії і рецесії»; «Більш соціальна та справедлива Європа»; «Стійка Європа»; «Динамічна, освічена та творча Європа»; «Єдина Європа для всіх»; «Солідарність, різноманітність та безпека»; «Заохочення солідарності, свободи, справедливості і рівності» [31].

З перших виборів до Європарламенту представники лівої течії отримували значну кількість місць, що давало змогу створювати більшість в парламенті. Найбільше число місць в парламенті – 112 з 410 – було за соціалістичними партіями (їх підтримали 27,3% виборців. Друге місце посіли Християнські демократи, отримавши 26,3% голосів виборців, що надало їм 108 місць. Третє місце дісталось «Європейським демократам (Консерватори)», яких підтримали 20,8% виборців, що надало їм 85 місць. Орієнтовані на комунізм партії підтримали 10,7% виборців, що надало їм 44 місця в парламенті.

Отже, в перших виборах усі представники ліво-орієнтованої політики склали 38% (156 місць) з 410 місць від усього парламенту.

На виборах 1984 року, об'єднання соціалістичних партій знову змогли взяти найбільшу кількість місць в парламенті 30% (130 місць). Разом із комуністами їх

представництво в Європарламенті склало 44% (191 місць) з 434 місць від усього парламенту.

Треті вибори, знову показали значну підтримку лівих партій Європи. За соціалістичний альянс голосують 34,7% (180 місць), комуністичний альянс 8,1% (42 місця), представники зеленого руху 8,3% (43 місця), що загалом 51,1% (265 місць) з 518 від усього парламенту.

На виборах 1994 року ліві партії загалом отримали 47,3%, що склало 268 місць з 567. Подальші вибори 1999, 2004, 2009 року демонстрували зменшення підтримки лівих громадянами ЄС. В 1999 ліві партії отримали 43,2%, що становило 270 місць з 626 місць від усього парламенту. В 2004 р. ліві отримали 38,7% – тобто 283 місця з 732 місць. В 2009 – 37,3%, що склало 293 місця з 751.

Останні вибори до Європарламенту у 2014 р. демонструють невеличке зростання підтримки лівих. Усі представники «Північного альянсу зелених та лівих» мають представництво в національних парламентах та такі партії, як «Лівий союз» (Фінляндія) та «Ліва партія» (Швеція) мають по одному місцю в Європарламенті. Європейська партія Зелених має 50 місць в Європарламенті та об'єднана у фракцію. «Європейські антикапіталістичні ліві», як неформальне об'єднання мають 4 місця в Європарламенті. «Європейські об'єднані ліві/Ліво-зелені Півночі» мають 52 місця в Європарламенті і найпотужніша партія, представлена в Європарламенті – це «Прогресивний альянс соціалістів і демократів», яка має 190 місць. Таким чином з 751 місця Європарламенту ліві сили мають 298 місць, представляючи альтернативні позиції щодо розвитку усіх сфер союзу та й офіційного політичного курсу ЄС.

Висновки. Отже, порівняльний аналіз розвитку політичних сил лівого спектру в ЄС та в Україні демонструє значну різницю в статусі, місці та, взагалі, в рівнях політичного діалогу. Якщо в ЄС ліві сили складають певну політичну альтернативу та легальну ідеологічну опозицію, то в Україні – вони реструктуруванні і існують або за межами легального політичного

простору, або як позапарламентські політичні організації. Зокрема – це Комуністична партія України, (на даний момент є забороненою), Соціалістична партія України, Прогресивна Соціалістична партія, Союз Лівих Сил, Селянська партія України, Партія Зелених України Українська партія «Зелена планета», «Соціал-демократична партія», «Соціал-демократична партія України (об'єднана)», «Блок Лівих Сил України», партія «Соціалісти», Робітнича партія України, які на даний час мають незначну підтримку українського суспільства.

При цьому, очевидно є криза ліво-орієнтованої ідеології в Україні, яка переосмислює підйом популярності неоліберальних, консервативних, право-ліберальних та право-радикальних політичних сил, які активно експлуатують гасла та ідеологічні конструкти лівих сил, реалізуючи передвиборчу мобілізаційну тактику «хапай усіх».

Аналіз розвитку лівих сил дозволяє вказати, що з 90-х років ліво-орієнтовані партії втрачали підтримку серед українського населення через відсутність належних політичних стратегій, які мали б відповідати інтересам громадян; через архаїчність та косність доктрини; через внутрішню ворожнечу за електорат та владу. У свою чергу, ліві партії в ЄС об'єднуються в транснаціональні партії та альянси, в яких систематизують та стандартизують політичну ідеологію та політичні програми відповідно з існуванням домінуючих ідей в європейському суспільстві.

Так, з часів зародження лівих ідей в політичному просторі на теренах ЄС, ліво-орієнтовані партії реалізують себе, як «традиційні» чи «опозиційні» партії в більшості країн ЄС в межах багатопартійної системи поміркованого плюралізму.

Список використаної літератури:

1. Вишняк О. Старі і нові ліві зараз не мають підтримки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page170-2666.html>

2. Гарань О. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / За ред. О. Гараня, О. Майбороди – К.: Вид-дім «Академія», 2000. – С. 1-8.

3. Гарань О., Бельмега В. Ліві та лівоцентристські партії в Україні / О. Гарань, В. Бельмега; Фонд Ф. Еберта. – К., 2010. – 23 с.

4. Гошовський В.С. Історія сучасного лівого руху в Україні [Е-ресурс]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/volodymyr_goshovskiy/262266_istoriya_suchasnogo_livogo_ruhu.html

5. Декларація учасників конференції «Лівий рух в Україні. Перспективи розвитку та взаємодії» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vspp.org.ua/pres-anons/>

6. Іщенко В. О. Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.03 / В.О. Іщенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 16 с.

7. Криза лівої ідеології // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.liga.net/articles/politics/530799-krizis-levoy-ideologii.htm>

8. Кагарлицький Б. Ліві в епоху неолібералізму: адаптація чи опір? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kagarlitsky.narod.ru/neoliberalism.html>

9. Леденев А. Слідами КПУ: чи є майбутнє у лівих партій в Україні / А. Леденев, М. Янчак. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/nation/1392449-po-sledam-kpu-est-li-budushchee-u-levyh-partij-v-ukraine>

10. Лівосторонній рух, або Відродження лівих сил в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/world/20150515/367600681.html>

11. Мацука О. В. В Україні насправді немає лівих, ані правих рухів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27031831.html>

12. Нікітенко О. Що виберуть європейці. Європа звертає вправо // [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://economistua.com/chto-viberut-evropeici-evropa-svorachivaet-vpravo/>

13. Ніколаєнко С.М. Сучасні світові процеси і лівий рух в Україні // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2010/06/1/5095636/>

14. Одаренко С. Левые партии в Украине стремительно теряют влияние // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3401842-korrespondent-levye-partyy-v-ukrayne-stremytelno-teriauit-vlyianye;>

15. Павлів В. Галичині потрібен лівий політичний рух // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://mytusa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95:galychyni-potribenlivyj-politychnyj-ruh&catid=36:kolonka-moderatora&Itemid=112;](http://mytusa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95:galychyni-potribenlivyj-politychnyj-potribenlivyj-politychnyj-ruh&catid=36:kolonka-moderatora&Itemid=112;)

16. Перегуда Є. В. Політичні доктрини лівих партій України в сучасній період: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Є. В. Перегуда; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2002. – 16 с.;

17. Передвиборча програма Опозиційного блоку; [Е-ресурс]. – Режим доступу: <http://opposition.org.ua/uk/peredviborcha-programa-opozitsijnogo-bloku.html>

18. Передвиборча програма радикальної партії Олега Ляшко // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vibori.in.ua/kandidaty/predvibornie-programy/1994-predvybornaya-programma-radikalnoj-partii-olega-lyashko.html>
<http://liashko.ua/program> ;

19. Перспективи лівої ідеології в умовах соціальних трансформацій (Як українські ліві відповідають на виклики сучасності?): Матеріали конференції / САУ, Інститут соціології НАН України. За ред. М. О. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2003. – 234 с.;

20. Примуш М. В. Ідеологічний криза українських політичних партій // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2014 – № 1(20). – С. 195–202;

21. Програма партії «Батьківщина» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://ba.org.ua/programm/;](http://ba.org.ua/programm/)

22. Програма партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність». – К., 2015. – 32 с.;

23. Програма партії «Народний Фронт – Відродження України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfront.org.ua/program4>

24. Програма Політичної партії «Об'єднання «Самопоміч» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/09/program_OS.pdf;](http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/09/program_OS.pdf)

25. Рудень Д. М. Лівий рух України як об'єкт політологічного аналізу: класичний і сучасний дискурси // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/76524>

26. Ходорковський М. Лівий поворот // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2005/08/01/levyj-povorot.;](http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2005/08/01/levyj-povorot;)

27. Шачковська Л. С. Тенденції розвитку політичних партій за матеріалами партійного будівництва на посткомуністичному просторі // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/2052;>

28. Шурхало Д. Симоненко та Вітренко об'єдналися в «Ліву опозицію» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/27072337.html>

29. Climate change and energy // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://europeangreens.eu/climate>

30. Peace, Human Rights, Solidarity and Justice / – 2016, Brussels. – 16 p. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.guengl.eu/uploads/publications-documents/Peace.pdf;](http://www.guengl.eu/uploads/publications-documents/Peace.pdf)

31. Policies S&D in the European Parliament // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.socialistsanddemocrats.eu/policies;>

32. What we do // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://europeangreens.eu/what-we-do>

33. Who we are what we work for // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.guengl.eu/uploads/publications-documents/EN_web.pdf;
34. Youth Empowerment // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://europeangreens.eu/themes/youth-empowerment>.

Sokorinskiy V.O. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov
Left movements in Europe and Ukraine: trends of development

The article is devoted to the analysis of trends in the development of left-wing movements in European countries and Ukraine.

The causes of the popularity crisis of the left ideology in the 1990s and its development at the turn of the twenty-first century are examined. The article defines the main features and the features of the modern left movement transformations, traces the dynamics of the electoral inquiry on them.

The parliamentary and extra-parliamentary activity of European and Ukrainian left political forces was analyzed in the article. The author identifies as the main trends in the development of left-wing movements in Europe and in Ukraine.

In conclusion, The author describes his comparative analysis of the development of the left-wing political forces in the EU and Ukraine and accentuates it with significant difference in the situation on the political arena.

Key words: left, left movement, electorate

*Рекомендовано до друку –
к. політ. н., доцентом Узун Ю.В.*

Стаття надійшла в редакцію 21.06.2017.